

RiTA

roman

SPIJKER

Licht op mijn huid

Rita Spijker

LICHT OP MIJN HUID

PROLOOG

Er dansten lichtwezens om me heen. Ze zweefden tussen de takken van de linde. Sommige gedaantes waren donker goudgeel, andere bijna wit. Ik zag ze zelfs met gesloten ogen. Ze kwamen zo dichtbij dat ik ze aan zou kunnen raken. Eentje maakte een koprol. De verschijningen boezemden me geen enkele angst in. Ze deden me denken aan een groepje staartmezen, zoals ze over elkaar heen buitelden en door de boom schoten.

Een immens gevoel van verlangen erbij te horen be kroop me. Ik zou willen roepen, maar ik had geen stem. Mijn lichaam trok koud aan me, het besef alleen te zijn klopte hamerend in mijn bloed. Ik wilde uitvloeien, opgenomen worden in al die lichtheid.

Ik had ieder woord van oom Arie duidelijk verstaan, maar ik kreeg geen grip op de betekenis. Ik gaf het op en trok me zo ver mogelijk terug in mijn stervenskoude lichaam.

Het wassende water.

Water wast,

wat er was.

Wat was,

was.

Was me.

Ik ben Moon en ik houd mijn belofte.

NIEUWE MAAN

Dus zo ruikt een sterfbed. Die gedachte drong zich aan me op toen ik vaders slaapkamer binnenging. Op een zeker moment had het aanvankelijke vleugje bitterheid dat rond vaders lichaam zweefde zich verdicht tot een adembenemende walm. Ik had me aangeleerd om in zijn kamer licht en oppervlakkig te ademen, hoewel ik me diep schaamde voor mijn fysieke reactie, de walging die in mijn slokdarm omhoog kroop als ik te dicht bij hem kwam.

Op de zevende dag maakte ik onhandig ruimte op het nachtkastje voor een vaas met de asters die ik in de tuin had geplukt. Er vielen enkele potjes met pillen op de grond, een ervan rolde tot ver onder het bed. Toen ik het oprapte, kwam ik op ooghoogte met vader. In zijn ogen glinsterde vocht, zijn lippen waren zo hartverscheurend gebarsten dat ik mijn oppervlakkige ademhaling een moment vergat. Hij wees en reikte naar het glas met zijn ondergebit. Ik viste het rijtje kunststof tanden uit het water en legde het in zijn mond. Daarna gaf ik hem een dosis pijnstillers die hij met moeite innam. Ik wachtte.

‘Heb je nagedacht, Monica? Heb ik je ooit eerder iets gevraagd?’

‘Nee, vader, tenminste niet zoiets... groots.’

‘Als je moeder nog leefde... Ach, zij zou me begrijpen. Zij had het beter kunnen verwoorden dan ik.’

‘Stil nu maar, vader. We hebben het er later nog wel over.’

‘Voor mij is er geen later, kind.’

‘Ga maar even slapen. Laat eerst de medicijnen hun werk doen.’

‘Denk erover, alsjeblieft. Zeg ja tegen de laatste wens van je oude vader. Ik heb je nooit eerder iets gevraagd, ik heb je altijd gelaten. Maar nu... Jij bent alles wat ik heb. De enige die het kan.’

‘Dat zou ik niet weten, vader, of ik het kan.’

‘Probeer het, kind. Voor mij. Voor je moeder.’

Mijn blik zwierf rusteloos langs de muren van de kamer en stakte bij de trouwfoto van mijn ouders. Ze hielden elkaars handen vast. Dat was genoeg om hun liefde te tonen. Hun ogen straalden een kracht uit die je nog maar zelden bij iemand zag.

Ik voelde hoe op de wollen deken vaders vingers steviger om de mijne grepen, alsof hij mijn antwoord wilde bespoedigen. Hij had niet veel tijd meer. Mijn blik verliet de foto en gleed van de muur naar het versleten vloerzeil en de tas die naast mijn voeten stond. In de tas zat mijn ontslagbrief. Die enveloppe, met daarin een nauwelijks beschreven eenvoudig velletje papier, zou me voorgoed terugbrengen naar de hoeve.

‘Kijk me eens aan, kind.’

Ik sloeg mijn ogen naar hem op. In zijn verwijde pupillen gloeide liefde, en ook nog iets anders, iets groots en stils wat op de naderende dood betrekking leek te hebben. Vaders hand lag gewichtloos tegen de mijne. Achter mijn ribben bonsde mijn hart alsof het uit wilde breken.

‘Nog niet gaan, vader, alsjeblieft.’

Mijn stem smoorde in een mislukte poging om me groot te houden. Ik slikte als een bezetene en sloeg mijn ogen neer. Op het nachtkastje stond naast de verzameling medicijnen een doos met tissues, ik nam er twee uit en veegde hardhandig mijn tranen weg. Ik snoot mijn neus, met veel lawaai en een afgewend gezicht.

‘Je snuit je neus net als je moeder deed.’

Ik lachte onwillekeurig en propte de tissues hardhandig in elkaar. Zo iets had hij nooit eerder gezegd. Moeder was na haar dood zelden genoemd in dit huis.

Mijn vingers gleden over vaders voorhoofd, hij sloot zijn ogen en ademde hoorbaar in. Onrustig streken zijn handen langs de plooiën in de deken.

‘Monica, haal mijn pen eens, en een stuk papier.’

Zo snel ik kon liep ik de trap af naar beneden. In de keuken kon ik zonder gevaar met grote teugen ademen. In de tafellade vond ik een vulpen en het schrijfblokje dat vader altijd gebruikte voor boodschappenlijstjes. De Zaanse klok in de voorkamer sloeg, ik verstijfde en telde de slagen. Elf. Achter me drupte de kraan en in de doodse stilte tussen de slagen spatten de druppels ritmisch in de gootsteen. Door het keukenraam zag ik een vlucht wilde ganzen langstrekken. De V van vertrek. Van verlies en verdriet.

Moeder was altijd opgetogen geweest wanneer de ganzen kwamen. Zodra ze het gegak hoorde, vloog ze naar buiten om met haar hoofd in haar nek de strakke formaties te volgen. ‘Ze weten precies waar ze naartoe gaan, Monica. Mijn hemel, kind, kijk eens hoe netjes ze vliegen, hoe keurig in het gelid.’

Ik had geen idee gehad wat ‘gelid’ betekende, maar ik knikte en hield haar hand vast. De komst van de ganzen kondigde de winteravonden aan. Zodra ik ze hoorde, kreeg ik zin om voor de kachel bij vader of moeder op schoot te kruipen, of me diep onder de gestikte deken op mijn bed te verstoppen. Ik kon me zo verheugen op bekere warme anijsmelk en nieuwe gebreide sokken.

‘Je moeder is een vogelmens, Monica. Het verbaast me dat ze geen veren heeft,’ had vader eens gezegd. Daarna had hij van achter zijn rug een bos pauwenveren tevoorschijn getoverd die hij moeder aanbood. Ze had de veren lachend aangenomen en ermee langs mijn gezicht gestreken. ‘Ogen dicht. Niet kijken.’ Ze streek over mijn hals en mijn gesloten oogleden. ‘Even een vlekje wegpoetsen, kind. Je bent net als je vader, grote oren en overal vlekjes.’ Ze kietelde me tot ik gierend van de lach omviel. Toen moest vader zijn ogen sluiten en kreeg zijn gezicht een beurt. Groen en blauw flitsten door de lucht tussen ons in. ‘Genoeg nu, er is nog een hoop te doen,’ zei moeder toen, en ze zette de veren in de grote oranje vaas in de woonkamer. Het deerde haar niet dat de kleuren met elkaar vloekten. Elk jaar nam vader een nieuwe bos mee.

Moeder had geen veren gehad, geen vleugels en geen staart. Toch had ze op het eind van haar leven heel even gevlogen. De zwaluwen waren wild tekeergegaan toen vader haar vond. Dat

vertelde hij later. ‘De zwaluwen leken te waken over je moeder. Ze vlogen voortdurend vlak over haar heen.’ Dat vond ik troostend.

Ze had de hoeve in een houten kist verlaten. Ze werd weggedragen door strakke mannen in het zwart. Hun hoge ronde hoeden leken los op hun hoofd te staan, ik was bang geweest dat ze eraf zouden waaien in de wind. Ik had niet mogen kijken naar hoe ze in de kist lag. ‘Het is beter wanneer je je moeder herinnert zoals ze echt was, kind.’ Ik zweeg, had niet geweten hoe ik moest praten. In mijn keel zat jarenlang een bonkende klont die de boel afsloot.

Ik merkte dat ik mijn vingers rond de rand van de keukentafel klemde. Mijn knokkels waren wit. In de stilte na de elf slagen van de klok hoorde ik het bloed in mijn oren suizen, met elke uitademing verdween er iets van mijn benauwdheid. Toen ik opkeek waren de ganzen uit het zicht. Ik maakte me los van de tafel en vulde een karaf water. Bedaar hart, bedaar.

De deur van de ouderslaapkamer kraakte even. Vader leek erop te liggen wachten. Hij opende onmiddellijk zijn ogen en hees zichzelf met moeite overeind. Ik legde het dienblad omgekeerd op zijn benen, streek het papier glad en overhandigde hem de pen.

Geconcentreerd begon hij te schrijven, letter voor letter. Ik zat erbij en keek ernaar, op een houten keukenstoel naast het bed. Vader was moe. Zijn hoofd bewoog met korte rukjes en zijn vingers konden de zware pen nauwelijks vasthouden. Er cirkelde een zin door mijn hoofd: hij is de vader, ik ben het kind.

De afgelopen negen jaar had ik vader slechts sporadisch opgezocht. Maar precies een week geleden was er het telefoontje van tante Teppema geweest.

‘Monica, je kunt maar beter naar huis komen. Hij gaat hard achteruit.’

Die mededeling had een schokgolf in me teweeggebracht. Hij was mijn vader, ik had mijn vader in de steek gelaten. Het telefoontje wekte het verleden tot leven. Ik zag zijn gezicht weer zacht lachend boven de krant als moeder me maande harder te werken. Zijn handen om de mijne als ik uitgleed op mijn schaatsen op de vaart. De aardappels die we op een groeiende berg gooiden en de reuzenpompoenen in zijn armen. Ik zag hoe ik tussen va-

der en moeder zwaaide, hoe vader me liggend in het gras de namen van de vogels leerde. Ik herinnerde me hoe moeder me meenam naar de vliering waar de uilen nestelden, terwijl vader onder aan de ladder bleef staan. De zwaluwen op de binnenplaats. Moeder en vader rug aan rug in de bonenbedden. Het versteende verdriet in vaders mondhoeken, later. De blik waarmee hij me niet meer leek te zien. De traagheid van de winteravonden toen het getik van moeders breipennen ontbrak. Hoe hij met kromme schouder de slaapkamerdeur binnenging voor een nieuwe nacht alleen.

Ik had mijn vader in de steek gelaten terwijl ik er had moeten zijn. Jarenlang. Tante Teppema's boodschap had me wakker geschud. Mijn hart had in mijn keel geklopt toen ik de deur van zijn slaapkamer opende. Daar had hij gelegen, centimeters gekrompen en met een kromgetrokken romp. De lijnen in zijn gezicht waren diepe groeven geworden en het vel had los en rimpelig om zijn handen gehangen. Hij kon zijn oogleden nauwelijks bewegen. Toen hij me ten slotte aankeek, had ik begrepen dat hij stervende was. Ik zou alles voor hem doen, dat was ik aan hem verplicht. Ik bedankte tante Teppema. Ik waste en voedde hem, raakte hem aan en glimlachte om de geluiden die hij maakte. Ik verdroeg zijn geur.

Het puntje van vaders tong stak roze tussen zijn lippen. Ik hield van hem, maar ik was doodsbenuwd voor wat hij schreef. Ik durfde niet te kijken naar de letters die hij moeizaam een voor een op het gelinieerde vel liet verschijnen. Hoe zou ik durven weigeren om zijn laatste wens te vervullen? Hoe zou ik hem kunnen laten sterven zonder de geruststelling dat ik zou doen wat hij van me vroeg? Dit was de gelegenheid om goed te maken wat ik al die jaren na de dood van moeder nagelaten had. Ik zou mijn schuld kunnen inlossen. Maar hoe zou ik kunnen leven met een belofte die me beangstigde? Tegelijkertijd: wat zou ik voor dochter zijn als ik weigerde?

‘Monica, ik vraag het je nog één keer.’

Bleek en rillend zakte hij achterover in het kussen, het papier fladderde als de vleugels van een gevangen witje tussen zijn vingers. Ik pakte het blaadje uit zijn hand en las. Toen nam ik de pen van hem over en zette mijn handtekening.

‘Goed, vader. Ik beloof het.’

Ik stopte de vulpen terug tussen zijn vingers en legde het papier op het dienblad dat op zijn knieën rustte.

‘Tekent u ook, vader?’

Hij knikte en schreef zijn naam dicht naast de mijne.

De volgende ochtend was hij dood. Ik wist het toen ik de deur naar zijn kamer opende. Er was een stilte die anders was, zijn ademhaling ontbrak. Op zijn gezicht lag een zweem van een glimlach. Het papier met onze afspraak lag tussen zijn gevouwen handen. Ik hoorde de echo van mijn antwoord voortdurend in mijn hoofd.

Omdat ik geen idee had wat ik moest doen, stond ik maar gewoon een tijdje stil te huilen. Mijn armen hingen zwaar langs mijn zij en ik transpireerde overvloedig. Vader was gestorven en het enige wat ik kon doen was zijn laatste wens inwilligen.

Ik wilde dit beeld vastleggen en haalde mijn camera. De glimlach om zijn lippen fascineerde me. Misschien had hij moeder gezien. Misschien verheugde hij zich in mijn belofte. Ik zou het nooit weten. Het duurde lang voordat ik durfde af te drukken. De foto zou getuigen van mijn daad.

Vlak voor mijn voeten zakte de kist het donkere gat in. Het velletje papier met mijn belofte zat in een enveloppe in mijn tas. Het andere, de ontslagbrief, had ik in het verzorgingshuis overhandigd. Mijn vertrek was aanvaard, zij het niet helemaal zonder morren, want ik was een gewaardeerde collega geweest. Nooit ziek en altijd bereid de handen uit de mouwen te steken wanneer er extra inzet gevraagd werd.

‘Op de hoeve van je ouders? Alleen?’ Meer hadden ze niet hardop durven vragen. Maar ik hoorde het gefluister achter mijn rug zodra ik me had omgedraaid. ‘Ze gaat op de hoeve wonen, in haar eentje. Nee, ze heeft geen man. Hij zal wel goed geboerd hebben, die ouwe. Gespaard in een sok.’

Ik had voor donker hout gekozen. In de brochure werden tientallen soorten kisten aangeboden, de donkere kleur had het meest passend geleken voor een man. Ik had vader er niet in willen zien

liggen. Het leek op de een of andere manier niet eerlijk tegenover moeder.

De kist schokte toen mannen in zwarte jassen met tressen de touwen lieten vieren. Hun hoge hoeden wiebelden en er verscheen een vochtige waas op hun gezicht. Ze vertrokken hun mond in een vreemde, strakke glimlach die hun wangen rood kleurde. Deze geconcentreerd werkende mannen deden me denken aan een televisieprogramma waarin een barende vrouw werd gefilmd.

Mijn knieën trokken me voortdurend naar beneden, alsof ze wilden dat ik mijn lichaam naast het graf uitstrekke. Aan de andere kant van het gat, recht tegenover me, stonden oom Arie en tante Wil. Oom Arie staarde naar het gat, zijn armen hingen slap langs zij. Hij begroef vandaag zijn enige broer. Alsof hij zich aan mijn blik brandde, zo plotseling sloeg hij zijn ogen op. Ik keek hem recht aan en een rode blos trok omhoog vanuit zijn hals. Hij sloeg zijn ogen vrijwel direct weer neer, ik verbeelde me even de moedervlek op zijn ooglid te zien.

Ik had geweten dat het niet voor mijn ogen bestemd was, maar toch was ik stokstijf achter de deur van de bijkeuken blijven staan. Ik had gezien dat oom Arie dicht bij moeder stond. Te dichtbij, dat wist ik gewoon, dat was iets wat je voelde. Ze stonden tegenover elkaar, moeder droeg haar mooie jurk met de gouden broche op het kraagje. Oom Arie trok zijn ooglid naar beneden en boog zijn gezicht naar haar toe. 'Hier, precies in de plooi. Het zit in de familie.' Vader en ik hadden hetzelfde vlekje op ons ooglid, hij op zijn rechterooglid en ik op het linker. Ik had de moedervlek van oom Arie nooit goed gezien. Als hij te dichtbij kwam, sloot ik mijn ogen.

Ik was geschrokken toen moeder terugdeinsde. Ze wapperde donkerrood en hijgend met haar handen voor haar boezem dat oom Arie weg moest gaan en keerde zich naar de planken met schoonmaakspullen. Hij ging, terug naar de keuken waar tante Wil en de jongens zaten. Moeder hield zich even vast aan de kastdeur. Ze zag eruit of ze bang was, zoals wel vaker als er plotseling iemand achter haar stond of als vader haar riep terwijl ze bezig was. Ze was een schrikkerige vrouw, nerveus en snel kleurend. Vader zei ooit dat ze zo veranderd was na mijn geboorte. 'Onze

Monica brengt vreugde en onrust met zich mee. Wat uit de hemel is gevallen, heb je slechts te leen. Je bent nerveus als een dier met jongen, vrouw.' Moeder had naar hem gelachen en mij op schoot getrokken. Ik was een jaar of zeven geweest.

Nu, aan mijn vaders graf, stonden naast oom Arie mijn drie neven. De mannen hielden hun handen op de rug, hun vrouwen drukten stevig hun tas tegen hun buik. Neef Henk was lang en vierkant geworden. Hij was de enige die geen vrouw aan zijn zijde had.

Tante Wil ving mijn blik en glimlachte vriendelijk, haar rode lippenstift maakte dat ze er bleek en ontdaan uitzag. Ik knikte naar haar en liet mijn ogen opnieuw op het gat tussen ons rusten. Ik vermeed het naar moeders kant van de grafsteen te kijken. De groene aanslag in de uitgehakte letters voedde mijn ongemak.

De kist was op de bodem aangekomen. De dragers legden de touwen neer en namen hun hoed af. De begrafenisondernemer kuchte. Er werd iets gezegd wat ik onmogelijk kon verstaan omdat mijn oren plotseling gevuld leken met watten. Iemand reikte me het schepje aan en ik begreep dat het aan mij was het ritueel te voltooien. Het schepje aarde viel ruisend op de kist. Het zand rook naar koud ijzer en ik stelde me voor hoe vader in de grond achter zou blijven. Dat hij naast moeder lag maakte geen enkel verschil, ze zouden elkaar toch niet kunnen bereiken.

Wat een waanidee om te denken dat het fijn zou zijn voor de doden om naast elkaar te liggen. Een familiegraf, het zou wat. De dood bracht mijn ouders terug bij elkaar, maar liet mij alleen achter.

Toen ik naar mijn neven keek, was het alsof ik een doffe stomp tegen mijn maag kreeg. Zij hadden tenminste elkaar nog. Ik was enig kind en moest het doen met drie neven die ik na de lagere school nauwelijks meer gezien had. Ze stonden dicht op elkaar. Vroeger kwam neef Henk op de hoeve om met me te spelen, maar meer nog om vaders gereedschap te lenen. Hij had een boomhut gebouwd op het erf van de hoeve. Daar zaten we maar wat, naast elkaar en zonder veel te zeggen. Hij sloeg spijkers in de vloer en de muren, terwijl ik matjes vlocht van bloemen en gras.

De laatste keer dat we speelden, was ook in de boomhut geweest. De stok waarin neef Henk figuren sneed, was uit zijn handen gegleden toen moeder plotseling en schreeuwend was opgedoken onder de boom. 'Monica, kom onmiddellijk naar beneden. Henk, naar huis jij!' Ze had me aan mijn rok naar beneden geseurd en Henk een kletsende oorvijg gegeven. Hij was gebukt weggerend, dwars door de boomgaard, met zijn hand op zijn oor. Moeder keek me boos aan. 'Monica, luister goed. Laat ik je nooit meer met Henk in die hut zien. Mijn hemel, kind, daar ben je nu te groot voor. En met een rok, stel je voor. Nu je je maandbloedingen hebt, zijn de dingen anders.' Ze had hijgend en steunend haar hand op haar borst gelegd en haar ogen gesloten, alsof ze dat wat ze had gezien niet had kunnen verdragen.

Ik was over het smalle pad naar het woonhuis gerend. In mijn kamer had ik een lange broek aangetrokken, nadat ik me met een groeiende afkeer van mezelf van anderen had verschoond.

Na moeders dood was neef Henk gewoon niet meer komen opdagen, afgezien van een enkele zondagmiddag met zijn familie.

Waarom had ik niemand meegenomen naar vaders begrafenis? De waarheid was dat er niemand was om mee te nemen. Ik was simpelweg iemand zonder vriendinnen.

'Kom maar, ik neem het van je over.' Tante Teppema legde haar hand op mijn arm. Met een schok voelde ik haar warmte, dwars door de mouw van mijn jas.

Haar aanraking was dezelfde als die bij moeders begrafenis. Er was hetzelfde rechthoekige gat, het geluid van neerploffend zand en het trekken aan mijn knieën. De gebogen hoofden, de tranen brandend in mijn ogen. De stilte.

De rest van de plechtigheid ging volledig langs me heen. Ik concentreerde me op mijn arm, wilde het nagloeien van de aanraking zo lang mogelijk laten duren. Het doffe neerkomen van de scheppen zand op de kist was het enige geluid dat ik hoorde.

Het was voorbij. Ik draaide me af van het graf en liet mijn ouders achter. Er waren zachte fluisterende stemmen rondom me en opnieuw de hand van tante Teppema. 'Zo, en nu een warm bakje troost, meid. Daar zijn we wel aan toe.'